

Üleliiduline

POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

A-17346 III
6

LOENGUTE SARI
„NÕUKOGUDE VÄLISPOLIITIKA“

MAJANDUSTEADUSTE DOKTOR
G. A. DEBORIN

**KAHE SÕJAKOLDE KUJUNEMINE
JA NSV LIIDU VÕITLUS
KOLLEKTIIVSE JULGEOLEKU
LOOMISE EEST**

(AASTAD 1932–1937)

(SARJA 5. LOENG)

EESTI NSV
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE LEVITAMISE ÜHINGU
VÄLJAANNE

RK „POLIITILINE KIRJANDUS“ • TALLINN 1949

A-17346
6 III

ÜLELIIDULINE
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

LOENGUTE SARI
„NÕUKOGUDE VÄLISPOLIITIKA“

MAJANDUSTEADUSTE DOKTOR
G. A. DEBORIN

KAHE SÕJAKOLDE KUJUNEMINE JA
NSV LIIDU VÕITLUS KOLLEKTIIVSE
JULGEOLEKU LOOMISE EEST

(AASTAD 1932—1937)

(SARJA 5. LOENG)

EESTI NSV
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE LEVITAMISE ÜHINGU
VÄLJAANNE

RK „POLIITILINE KIRJANDUS“ TALLINN 1949

Loengutesaalis Moskvast peetud avaliku
loengu stenogramm

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

16854

Kohe pärast Esimese Maailmasõja lõppu aastail 1914—1918 ähvardas inimkonda uue maailmasõja oht.

Kapitalistlikul maailmal ei õnnestunud pärast Esimest Maailmasõda lahendada temale omaseid vastuolusid. Vastupidi, need teravnesid järjest. Arenes kapitalistliku süsteemi üldine kriis. Kapitalismi alustalad emamaadel ja kolooniais olid õõnestatud. Võitlus müügi- ja toormaterjali turgude ning kapitalimahutuste sfääride pärast muutus äärmiselt pingsaks. Veelgi rohkem teravnes ka kapitalistlike riikide ebaühtlane arenemine. See kõik tähendas maailmamajanduse kapitalistliku süsteemi teise kriisi ja Teise Maailmasõja küpsekssaamist. Rahvasteliit osutus jõuetuks takistama relvastamise võidujooksu, veel vähem aga kindlustama püsivat ja kindlat rahu.

Eriti hakkas sõjaohu suurenema ülemaailmse majanduskriisi algusega, mis puhkes 1929. aastal. See enneolematult sügav ja laostav kriis soodustas kõigi kapitalismi vastuolude järsku teravnemist. Ta kiirendas Versailles' süsteemi lagunemist. Otsides kriisist väljapääsu hakkasid imperialistid ette valmistama uut maailmasõda, haududes esmajoones mõtteid sõjast NSV Liidu vastu. Kapitalistlikes maades hakkasid esikohale nihkuma sõjaka imperialismi parteid.

„Pikaleveninud majanduskriisi tulemuseks“, ütles seltsimees Stalin, „on olnud kapitalistlike riikide poliitilise olukorra enneolematu teravnemine nii nende siseelus kui ka riikide vahel.

Võitluse teravnemine välisturgude pärast, vabakaubanduse viimsete jäänuste kaotamine, keelutollid, kaubandussõda, valuutasõda, dumping ja paljud muud analoogilised vahendid, mis demonstreerivad äärmuslikku natsionalismi majanduspoliitikas, on muutnud vahekorrad riikide vahel äärmiselt teravaks, on loonud pinna sõjalisteks kokkupõrgeteks ja tõstnud päevakorda sõja kui vahendi maailma ning mõisfääride uueks ümberjaotamiseks tugevamate riikide kasuks.“¹

Nõukogude Liidule ohtlik olukord kujunes juba aastail 1930—1931. Inglise ja mõne teise riigi imperialistide osavõtul ning toetusel valmisitasid prantsuse imperialistid intensiivselt ette nõukogudevastast inter-

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi. RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn 1945, lk. 379.

ventsiooni. Kapitalistlikke vastuolusid püüdsid nad ilmselt lahendada sõjaga Nõukogude Liidu vastu. Nõukogude välispoliitika kummutas interventide salasepitsused. NSV Liidu vastu suunatud sõjaretke plaanid nurjusid. Nõukogude valitsuse võitlust rahu eest kroonis edu. Kuid inglise-prantsuse imperialistide nõukogudevastased salasepitsused vabastasid sõjapartei käed Jaapanis ja hiljem hitlerlaste käed Saksa-maal.

Teise Maaailmasõja kahe sõjakolde kujunemine

Rahvusvahelist olukorda 1931. aastal peeti Jaapani valitsevates ringkondades täiesti sobivaks agressiooni alustamiseks. Terve rea aastate kestel olid jaapani imperialistid valmistanud võitluseks võimalikult suuremate territoriaalseste valduste omandamiseks Idas. Nad olid kõigepealt huvitatud platsdarmi vallutamisest mandril, mis oleks kõlvuline sõjatööstusliku baasi loomiseks ja sõjategevuse edasiarendamiseks. Selliseks platsdarmiks sobis kõige paremini Mandžuuria. Selle geograafiline asend oli röövvalutajaile eriti kasulik ka seetõttu, et nad oma väljaastumist kavatsesid alustada NSV Liidu vastaseks sõjaks ettevalmistumise loosungi all.

Kallaletungi ettekäändeks oli plahvatus, mis toimus Mukdeni ümbruskonnas ja mis olevat purustanud silla Lõuna-Mandžuuria raudteel. Rahvasteliidu komisjon tegi hiljem kindlaks, et pool tundi pärast silla näilist õhkulaskmist sõitis sellest üle jaapani sõjaväeeselon. Vastuseks komisjoni arupärimisele esitasid jaapani sõjaväelased tõsise ilmega avalduse, mis kanti komisjoni protokollis ja tema aruandesse, — ešelonil olevat plahvatuskohast üle viinud... jumalik jõud.

Jaapani sissetung Mandžuuriasse algas ööl vastu 19. septembrit 1931. Hiina võimud ja väejuhatused loobusid vastupanust, alludes Tšang-Kai-ši käskkirjale, kes eelistas sõida mitte jaapanlaste, vaid Hiina nõukogulike piirkondade vastu. Tuhandete Mandžuuria partisaanide mehine võitlus ei suutnud kindlustada jaapani invasiooni tagasilöömist.

Kodanlik-demokraatlike maade valitsevad ringkonnad eelistasid mitte segada Jaapani agressiooni. Reaktsioon pidas Jaapani toiminguid esimeseks sammuks nõukogudevastase sõjaretke vallapäästmisel ja võitlusvahendiks üha kasvava revolutsioonilise rahvavabastusliikumise vastu Idas. Reaktsioon kuulas tähelepanelikult Jaapani esindaja Rahvasteliidu Matsuoka kõnesid, kes kinnitas, et Jaapan anastab Mandžuuria ainuüksi selle eesmärgiga, „et seda muuta Jaapani kantsiks NSV Liidu vastu“.

Erilise poolehoiuga suhtusid jaapani imperialistidesse mõned inglise poliitikategelased. Austin Chamberlain tunnistas hiljem: „Kui algasid

rahatused Mandžuurias... kuulus minu sümpaatia tervenisti Jaapanile.“ Suur-Britannia välisminister Simon seletas, et Jaapani suhtes võib valitsus toimida ainult heatahtlik-lepitavate meetoditega. Lord Emery ütles alamkojas: „Kui te arvestate seda fakti, et Jaapan vajab turge, kes siis meie hulgast viskab kivi esimesena ja ütleb, et Jaapan ei oleks pidanud nii toimima, et säilitada rahu ja kord Mandžuurias, ning kaitsma end hiina natsionalismi jätkuva agressiooni vastu. Kogu meie poliitika Indias ja Egiptuses mõistetakse hukka, kui meie mõistame hukka Jaapani.“

Tuntud Ameerika ajakirjanik Lippmann, kes kaitses imperialistlike ringkondade huve, kutsus üles Jaapanile mitte vastu töötama, kuna ta „teostab Mandžuurias mitte sõda, vaid interventsiooni“. Ameerika Ühendriikide saadik Tokios Grew ei varjanud oma põhjalikus ettekandes, mille ta saatis riigidepartemangule, seda asjaolu, et jaapani agressioon kujutab endast tõsist ohtu. „Jaapani sõjamasin“, kirjutas ta, „sarnleb saksa omaga. Ta on loodud sõjaks, tunneb end sõjaks valmis olevat ja hakkab meelsasti sõdima. Ta ei ole veel kunagi lüüa saanud ja on piiritult enesekindel. Ma ei ole paanikatekitaja, kuid ma oien arvamisel, et me peame silmad lahti hoidma võimalike juhuste suhtes tulevikus. Vastasel korral sooritame me roima ajaloo ees.“ Kuid Grew rahustas nii ennast kui ka riigidepartemangu oletusega, et „jaapani armee operatsioonid on tegelikult suunatud Venemaa vastu, kui mitte käesoleval ajal, siis lähemas tulevikus“.

Jaapani agressiooni küsimuse pikaldane arutamine Rahvasteliidus, samuti Mandžuurias alustatud juurdlus ei andnud tulemusi. „Kodanlik-demokraatlikud“ suurriigid ei tahtnud ilmselt vastu töötada jaapani imperialismi arenevale agressioonile. Nende toimingud olid tõsiseks hoobiks Rahvasteliidule. Jaapani imperialism omalt poolt demonstree-ris täielikku hoolimatust selle rahvusvahelise organiisatsiooni vastu, lahkudes demonstratiivselt Rahvasteliidust 27. märtsil 1933, et oma käsi veelgi rohkem vabastada.

Kaug-Idas kujunes sõjakolle. ÜK(b)P ajaloo lühikursuses on öeldud: „Jaapani sõjaväed vallutasid täielikult Mandžuuria, valmistades endile soodsaid seisukohti Põhja-Hiina vallutamiseks ja kallaletungiks Nõukogude Liidule. Et oma käsi vabastada, Jaapan astus välja Rahvasteliidust ja hakkas intensiivselt relvastuma.“

See asjaolu tõukas Ameerika Ühendriike, Inglismaad ja Prantsusmaad tugevdama Kaug-Idas oma merejõude. Jaapan püüdis ilmselt saavutada järgmist eesmärki: alistada endale Hiina ja lüüa sealt välja Euroopa ja Ameerika imperialistlikud suurriigid. Viimased vastasid sellele oma relvastuse tugevdamisega.

Kuid Jaapanil oli veel teine eesmärk — vallutada Nõukogude Kaug-Ida. On mõistetav, et Nõukogude Liit ei võinud niisugust ohtu tähele

panemata jätta ja hakkas intensiivselt kindlustama Kaug-Ida piirkonna kaitsevõimet.

Sel kombel, tänu Jaapani fašiseeritud imperialistidele, tekkis Kaug-Idas esimene sõjakolle.¹

Teine uue maailmasõja kolle, ta peakolle, kujunes peatselt Euroopa keskuses Saksamaa fašistliku riigipöörde tulemusena.

Ettevalmistust uueks imperialistlikuks maailmasõjaks alustas Saksamaa juba 1914. — 1918. a. sõjale järgnenud rahu esimestel päevadel. Ülemaailmse majanduskriisi päevil hakkasid saksa imperialistid veelgi kiiremini valmistuma sõjaks. Kõrvuti sellega aga arenes Saksamaal tööliikumine, mis oli suunatud imperialistide poliitika vastu, uue sõja vastu. Kasvas kommunistliku partei mõju, kes riigipäeva valimistel 1932. aastal sai 6 miljonit häält.

Selleks, et maha suruda rahva poolt osutatavat vastupanu imperialistide poliitikale ja nende panusele maailmavalitsemise saavutamiseks üritatavale uuele sõjale, otsustasid Saksamaa valitsevad ringkonnad panna riigis maksma verise terrori-diktatuuri.

Otsustavat osa Saksamaa fašistliku riigipöörde ettevalmistamisel ja organiseerimisel etendasid saksa suurimperialistid: pankurid Schacht, Schröder ja Stein ning töösturid Stinnes, Thyssen, Krupp, Kirchdorf ja Flick. Laiaulatuslikud rahvusvahelised sidemed andsid saksa pankureile ja tööstureile võimaluse aegsasti kokku leppida oma kolleegidega Inglismaal, Prantsusmaal ja Ameerika Ühendriikides ning kindlustada endile nende toetust fašistliku diktatuuri maksmapanemisel Saksamaal.

Saksa president Hindenburg määras 30. jaanuaril 1933 Hitleri riigikantsleriks. Peagi teostati ka fašistlik riigipööre. Selle signaaliks oli riigipäevahoone süütamine, mis sooritati hitlerlaste poolt ööl vastu 28. veebruari 1933. Ajades süütamise kommunistide peale alustasid hitlerlased jalamaid pealetungi Saksamaa eesrindlike tööliste, eesrindliku intelligentsi ja demokraatlike vabaduste riismete vastu. Riigis seati sisse fašistlik diktatuur, hitlerliku partei — demokraatlike vabaduste vaenlaste, keskaja reaktsiooni ja mustasajaliste põgromide partei — teeneid kasutatavate saksa imperialistide ohjeldamatu ja verine terrorivõim.

Pärast võimuhaaramist hitlerlaste poolt Saksamaal moodustus Euroopa keskuses uue maailmasõja teine kolle. Saksa imperialistid tegid intensiivseid ettevalmistusi sõjaks. Nad muutsid riigi üheksainsaks sõjaleeriks. Saksa imperialistid tahtsid nagu esimese imperialistliku maailmasõja perioodil jällegi oma vaenlastest sõjaks valmistumisel ette jõuda ja sõda soodsal hetkel valla päästa. Järgides Jaapani eeskujule, astus Saksamaa 19. oktoobril 1933 Rahvasteliidust välja.

¹ ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus. RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn 1946, lk. 297.

Sepitsedes uut maailmasõda mõlgutasid saksa imperialistid maailmalitsemise mõtteid.

Hitlerlased kavatsesid veriste hävitussõdade abil likvideerida kõigi rahvaste iseseisvat riiklikku olemasolu ja kultuuri ning määrata need rahvad orjastamisele. Saksa imperialistid plaanisid määratu suure koloniaalimpeeriumi loomist. See „impeerium“ pidi haarama nii kauged ookeanitagedused maad kui ka Euroopa. Saksa fašistid kavatsesid Euroopa eesrindlikud rahvad suruda koloniaalorjade tasemele ning heita nad tagasi ürgaegsesse ellu. Selles seisiski kurikuulsa hitlerliku „uue korra“ Euroopas kehtestamise mõte. Saksa imperialistid töötasid välja meetodid kümnete miljonite inimeste mõrvamiseks, et hõrendada Euroopa riikide asustustihedust, mis nende arvates oli liiga suur.

Täis vihavaenu mõlgutasid saksa mõrvarid slaavi rahvaste hävitamise mõtteid. Nende territoriaalsetes anastusplaanides oli tähtsal kohal slaavi rahva orjastamine ja hävitamine. Saksa imperialistid arvasid, et ainult slaavluse hävitamine võib garanteerida saksa „rassi“ ülevõimu teiste Euroopa rahvaste suhtes. Rahvuslikku ja klassiiseloому kandva erilise vaenulikkusega suhtusid saksa röövvallutajad Nõukogude Liitu.

Hitlerlased kavatsesid esmajärjekorras anastada lähedalasuvad riigid. Nad valmistusid sissetungiks Poolasse, Taani, Norrassa, Rootsi, Hispaaniasse, Austriasse, Tšehhoslovakkiasse, Ungarisse ja teistesse maa-
desse. Nad valmistusid sõjaks NSV Liidu, Prantsusmaa ja Inglismaa vastu.

„Oma sisepoliitikat Saksa fašistid tähistasid riigipäevahoone süütamisega, tööliklassi metsiku mahasurumisega, tööliklassi organisatsioonide ja kodanlik-demokraatlike vabaduste hävitamisega. Oma välispoliitikat tähistasid nad Rahvasteliidust väljaastumisega ja avaliku ettevalmistumisega sõjaks Euroopa riikide piiride vägivald-
seks revideerimiseks Saksamaa kasuks.

Sel kombel, tänu Saksa fašistidele, tekkis Euroopa keskuses teine sõjakolle.“¹

Saksamaa valitsevates ringkondades ja generaliteedis ei valitsenud täielikku üksmeelt küsimuses, kuhu suunata lähim löök. Kindral Schleicher oli Schlieffeni plaani kordamise poolt uutes tingimustes, s.o. kallaletungi poolt Prantsusmaale sellele järgneva sõjategevuse üleviimisega Ita, Nõukogude Liidu vastu. Hindenburg, von Papen, Brüning ja Rechberg toetasid kindral Hoffmanni plaani, kes tegi ettepaneku alustada sõda kallaletungiga NSV Liidule ning toetuda Saksamaa liidule Prantsusmaa ja Inglismaaga. Selle plaani vastu vaidlesid otsustavalt Seeckt, Schleicher, Fritsche ja Beck, kes kahtlesid,

¹ ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, lk. 298.

kas Saksamaa suudab saavutada võidu sõjas NSV Liidu vastu. Lõpuks, Haushofer, Göring ja Röhm kaitsesid Ludendorffi plaani, kes pani ette vallutada esmajärjekorras Euroopa väikeriigid ja luua 100-miljonilise elanikkonnaga saksa Kesk-Euroopa.

Fašistlik peamees Hitler avaldas arvamist, et sõda NSV Liidu vastu on kõige tõsisemaks prooviks Saksamaale ja sisaldab suurimaid ohte. Nii ütles Hitler näiteks Rauschniggile: „Nõukogude Venemaa — see on suur tükk, millega võib end ära lämmatada. Temast ma ei alusta.“

Inglise, prantsuse ja ameerika reaktsoonäride sümpaatia ja toetuse võitmiseks otsustasid hitlerlased kasutada manöövrit. Selle tuumaks oli hirmutada Lääne-Euroopa riikide valitsevaid ringkondi revolutsioonitondiga, spekuloida nende riikide ja Nõukogudemaa vaheliste vastuoludega ning veenda neid ringkondi selles, et Saksamaa haudub sõda ainult NSV Liidu vastu. Selle manöövri kohta kõneles Hitler Kurt Lüdeckele: „Muul tuleb mängida palli kapitalismiga ja ohjeldada Versailles' suurriike bolševismitondi abiga, sundides neid uskuma, et Saksamaa on viimane kaitsevall punase uputuse vastu. Meile on see ainsaks abinõuks üle elada kriitilist perioodi, lahti saada Versailles't ja uuesti relvastuda.“

Inglise, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide reaktsoonilised valitsevad ringkonnad tulid vastu hitlerlikule Saksamaale ja osutasid talle laialdast kaasabi ning toetust.

Hitlerlik Saksamaa ja Inglise, Prantsuse ning Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad

Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide reaktsoonilised valitsevad ringkonnad, toetades hitlerlikku Saksamaad, püüdsid teda kasutada oma klassihuvides. Nad unistasid sellest, et Saksamaa abiga ja tema kätega hävitada NSV Liit. Sellest kõneles avalikult inglise ajaleht „Daily Mail“: „Saksamaa noored natsid on Euroopa kaitsjad kommunistliku hädaoahu eest.“

Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad osutasid hitlerlikule Saksamaale laiaulatuslikku finantsmajanduslikku toetust. Nad andsid talle suuri kapitale ja aitasid arendada tema tööstust ning taastada tema relvastatud jõude. Inglismaal ja Ameerika Ühendriikides täideti Saksamaalt saadud suuri sõjalisi tellimusi ning Briti laevatehastes ehitati hitlerlike röövullutajate sõjalaevastikku.

Saksa imperialistid suutsid inglise-ameerika kapitali abiga saavutada kõrge tööstustoodangu taseme. Saksamaa jõudis nagu enne

Esimest maailmasõda jälle teistest Euroopa kapitalistlikest riikidest ette ja jõudude vahekorrad muutusid uuesti tema kasuks.

Olles saanud toetust Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsevatelt ringkondadelt ning olles nende kaasabil relvastunud, otsustas Saksa hitlerlik valitsus, et ta on suuteline edukalt pidama sõda ülevõimu eest maailmas.

Inglise ja Prantsuse valitsuse esimeseks sammuks hitlerlikule Saksamaale diplomaatilise toetuse osutamisel oli „nelja pakti“ sõlmimine. „Nelja pakti“ väljatöötamist algatas Mussolini. Ta tegi ettepaneku sõlmida Inglise-Prantsuse-Itaalia-Saksa leping, milles oleks proklameeritud kõigi lepinguosaliste „õiguste võrdsus“ ja kooskõlastatud nende poliitiline joon tähtsamates rahvusvahelistes küsimustes. Seega taotleti selle lepinguga Versailles' süsteemi revideerimist. Hitlerlik Saksamaa pidi aja jooksul saama igal alal teiste suurriikidega võrdsed võimalused, sealhulgas ka relvastuse arendamise alal. Nelja lepinguosaliste koostöö oli ilmselt sihitud NSV Liidu vastu.

Inglise valitsus tundis Mussolini ettepaneku vastu erakordset huvi. Rooma saabusid Briti peaminister Macdonald ja välisminister Simon, kes olid Mussolinilt isiklikult saanud lepingu projekti.

Järgnevatel läbirääkimistel tehti „nelja pakti“ esialgses projektis muudatusi. Inglismaa ja Prantsusmaa olid siiski mõnevõrra ettevaatlikud ja kartsid hitlerlikule Saksamaale anda liiga suuri lubadusi. Lepingu lõplik redaktsioon ei sisaldanud sätteid „õiguste võrdsuse“ kohta, kuid lepingus fikseeriti siiski „tõhus koostöö“ nelja suurriigi vahel. Sel kujul kirjutati lepingule alla 15. juulil 1933.

Inglise ja Prantsuse avalikkuse pahameel „nelja pakti“ vastu segas selle ratifitseerimist. Kuid see ei muutnud asja sisuliselt.

Ebamäärase lõpliku tekstiga „nelja pakti“ sõlmimine (pealegi väljaspool Rahvasteliitu) oli Versailles' süsteemile tõsiseks hoobiks, mis ennustas uusi järeleandmisi Saksamaale. See pakt oli Inglise ja Prantsuse valitsuse selle fašismisõbraliku poliitika lähtealuseks, mis 1938. aastal viidi lõpule Münchenis.

Inglise ja Prantsuse poliitikas oli sel perioodil määravaks teguriks imperialistide püüe Saksamaa poolt ähvardavat ohtu endast eemale juhtida. Fašistlikku agressiooni soodustades püüdsid nad seda visalt suunata NSV Liidu vastu. Sellest kirjutasid avameelselt inglise ajalehed, eriti „Daily Mail“. Ta kutsus üles „püüdma mõista Saksamaa olukorda, tulla talle vastu kõigis punktides, mis ei kahjusta meie huve, ja, olles temaga vastastikku vahetanud olemasolevate riigipiiride garanteerimise kohustusi, jätta talle tegevusvabadus Ida-Euroopas... Kõige vähem kahjulik lääne tsivilisatsioonile oleks Poola nõusolekul või isegi kaasabil teostatav ekspansioon bolševistliku Venemaa arvel“. Prantsuse reaktsioonilises ajakirjanduses ilmus analoogilisi kirjutusi. Ajaleht

„Figaro“ teatas, et „kui kolmas impeerium rahulduks sellega, et ta oma majandusliku laiendamise püüdiused suunab NSV Liidu poole, siis jätaks kogu maailm talle vabad käed. Idas — kuni Vladivostokini“.

Panide Poola valitsevad ringkonnad teostasid Nõukogude Liidu suhtes vaenulikku poliitikat. Poola valitsus sobitles avalikult hitlerlastega, toetades nende nõukogudevastaseid plaane, ja valmistus osavõtuks Nõukogude Liidu vastasest sõjast. Poola välisminister Beck väljendas avalikult sümpaatiat hitlerlikule Saksamaale ja hoidis temaga sõjalise kaastöö kurssi. Selleks kutsus üles ka poola reaktsooniline ajakirjandus.

Hitlerlike nõukogudevastaste salasepitsuste toetamine Briti valitsuse poolt väljendus mitte ainult „nelja pakti“ sõlmimise faktis. 1933. aastat tähistas Inglise-Nõukogude suhete halvenemine, mida põhjustas Suur-Britannia. Nõukogude riikliku julgeoleku organid arreteerisid rühma inglise firma „Metro-Vickers“ kaastöölisi, keda süüdistati spionaažis ja kahjurlikus tegevuses. Ära ootamata eeluurimise lõppemist ja kohtumõistmist arreteeritute üle, alustas briti ajakirjandus ägedat nõukogudevastast kampaaniat arreteerimise puhul. Sellest kampaaniast võtsid osa ka ametlikud isikud.

19. aprillil 1933 pani Briti valitsus embargo (sisseveokeelu) nõukogude kaupade sisseveole Inglismaale. NSV Liidu Väliskaubanduse Rahvakomissariaat vastas sellele käskkirjaga, mis anti välja vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusele „Vastastikuste majanduslike suhete kohta riikidega, kes kehtestavad kitsendava režiimi kaubavahetuses NSV Liiduga“. Nõukogude organisatsioonidele keelati ära teostada Inglismaal mistahes oste või anda talle tellimusi, prahtida inglise lipu all sõitvaid laevu jne. Nende abinõude mõju avaldus briti kaubanduses ja tööstuses. Inglise valitsus oli sunnitud 1. juulil 1933 tühistama embargo nõukogude kaupade ekspordilt. Samal päeval tühistas NSV Liidu Väliskaubanduse Rahvakomissariaat tema poolt vastuseks embargole tarvituselevõetud vastuabinõud.

Jaapani sissetung Mandžuuriasse ja hitlerlaste võimuhaaramine Saksamaal viisid uue maailmasõja kahe kolde kujunemiseni. Rahvusvaheliste sündmuste arenemine näitas, et on lähenemas lahendus sõjaga. See arengukäik ei olnud juhuslik. Teine Maailmasõda küpses „maailma majanduslike ja poliitiliste jõudude arenemise paratamatu tagajärjena kaasaegse monopolistliku kapitalismi baasil“¹.

Suurriikide poliitika etendas olulist osa sündmuste arenemise käigus. Fašistlikule agressioonile vastutöötamise kollektiivsed abinõud, mida nõudis kindlalt Nõukogude Liit, võisid lahendust sõjaga kas vältida või

¹ J. Stalin, Kõne Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelsetel koosolekul. RK „Poliitiline Kirjandus“, Tallinn 1946, lk. 6.

edasi lükata; kodanlik-demokraatlike maade valitsuste poolt teostatav fašismi ergutamise poliitika soodustas Teise Maailmasõja kiiremat puhkemist.

Rida kodanlik-demokraatlike riikide valitsusi ilmutas enne sõda reaktsoonilis-imperialistlikku tendentsi, mis kujutas endast suurimat ohtu kogu progressiivsele inimkonnale ning rahvaste vabadusele ja nende rahvuslikule olemasolule. See tendents seisis selles, et fašistlikele röövvalutajatele faktiliselt jäeti täielik tegevusvabadus. Nende sõjaettevalmistustele vaatasid reaktsoonäärid läbi sõrmede ja pidasid nende esimesi agressiivseid üritusi lapse vallatlemiseks, oodates kannatamatult fašistliku sõjaretke algust Nõukogude riigi vastu. See imperialistide poliitika tekitas suurt kahju nende endi riikide autoriteedile ja rahvusvahelistele positsioonidele.

Selleks, et õigustada oma tegevust rahvahulkade silmis, löid ingliseprantsuse imperialistid kurikuulsa „lokaalse“ („kohaliku“) sõja teooria. Oma järeleandmisi ja vastutulekut hitlerlikule Saksamaale seletasid nad püüdega „lokaliseerida“, s. o. piirata järjekordset konflikti kindla kohaga ja takistada selle muutumist maailmasõjaks. Kodanlik-demokraatlike maade reaktsoonilised elemendid — fašistlike röövlite abimehed — kinnitasid, et hitlerlaste kallaletung NSV Liidule on „lokaalne sõda“ ja ei puuduta järelikult kodanlik-demokraatlike maade huve ega julgeolekut.

Ükski kodanliku demokraatia riik ei asunud rahu ja rahvaste julgeoleku järjekindla kaitsmise teele läheneva fašistliku agressiooni vastu. Küllaltki reaalse rahvaste orjastamise hädaohu suhtes fašismi mustade jõudude poolt ja oma endi riikide rahvuslike huvide suhtes jäid nende maade valitsused täiesti ükskõikseks.

NSV Liidu välispoliitika Teise Maailmasõja kahe sõjakolde kujunemise perioodil

Ainult nõukogude demokraatia riik, ainult meie sotsialistlik kodumaa esines järjekindla ja väsimatu võitlejana rahu eest ja fašistlike kiskjate ohjeldamise eest. Seda Nõukogude Liidu poolt etendatavat osa ja tema õilsat ning progressiivset poliitikat tingis Lenini ja Stalini poolt loodud Nõukogude sotsialistliku riigi loomus. See poliitika kujutas endast rahvastevahelise demokraatliku rahu eest peetava võitluse otsesest jätkamisest ja edasiarendamisest, mida meie riik teostas vääramatult esimestest päevadest alates pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobri-revolutsiooni.

Nõukogude välispoliitika on alati rajanenud teaduslikule alusele ja lähtunud kaasaegse kapitalismi arenemise seaduspärasuste teadusli-

kust analüüsist. Marksismi-leninismi suur ja võitmatu õpetus avas laialdased võimalused selleks, et näha ette ja valida teid võitluseks, mis toob tsiviliseeritud inimkonnale ja tema ideaalidele vabadusest ning demokraatiast võidu fašistliku barbaarsuse ja vaimupimeduse üle.

Sõjakolde kujunemine Kaug-Idas lõi otsese sõjaohu Nõukogude Liidule. Oli vaja kaitsta rahu meie Kaug-Ida piiridel. Kui Jaapan tungis kallale Mandžuuriale, kuulutas Nõukogude valitsus end erapooletuks. See Nõukogude valitsuse seisukoht võttis imperialistidelt võimaluse provotseerida sõda Jaapani ja Nõukogude Liidu vahel. Kuid NSV Liit ei piirdunud ka siis kaitsetaktikaga võitluses rahu eest, vaid teostas aktiivset välispoliitikat. Nõukogude valitsus paljastas väsimatult Jaapani toiminguid ja sepitsusi, kutsus riike üles ühiselt tegutsema Jaapani agressiooni vastu, teatas oma sõbralikust ja osavõtlikust suhtumisest hiina rahvasse ning tugevdas NSV Liidu kaitset Kaug-Idas. Just see Nõukogude Liidu aktiivne võitlus rahu eest ja Jaapani agressiooni vastu hoidis aegsasti ära imperialistliku Jaapani sõjalise kallaletungi NSV Liidule. Selle kallaletungi lükkasid Jaapani sõjaväevõimud edasi kuust kuusse ja aastast aastasse.

Nõukogude Liidu võitlus rahu eest ja imperialistide anastusliku poliitika vastu omandas erilise tähtsuse hetkest, millal hitlerlik klikk haaras võimu Saksamaal. See võitlus oli suunatud nii saksa imperialistide kiskjalike sepitsuste vastu kui ka nende käsilaste vastu kodanlik-demokraatlikes maades. Võitluses õiglaste, vabastavate ja antifašistlike eesmärkide eest teostas Nõukogude Liit seda võitluspoliitikat suurima järjekindluse, visaduse ja püsivusega.

Nõukogude Liit oma rahuarmastava poliitikaga oli peamiseks takistuseks fašistliku agressiooni teel ja imperialistide poolt Teise Maailmasõja ettevalmistamise teel. Seepärast oli hitlerismi käsilaste, samuti nagu saksa fašistide endi ja nende jaapanlastest sõprade kõik jõupingutused suunatud sellele, et isoleerida Nõukogude Liit rahvusvahelisel areenil ja õõnestada tema positsioone ning mõjuvõimu, teostades sellega meie riigi välispoliitilist ümberpiiramist. Neil püüdlustel oli hitlerlikule Saksamaale seda suurem tähtsus veel seetõttu, et tema eesmärgiks oli luua selliseid tingimusi, mis võimaldanuks kõigist teistest riikidest jagu saada ükshaaval.

Rahu eest ja saksa, jaapani ning teiste imperialistide agressiivsete kavatsuste ja toimingute vastu peetavas võitluses tulenesid Nõukogude välispoliitika ülesanded seltsimees Stalini sügavast analüüsist kujunenud olukorra kohta ja tema ettenägelikkusest sündmuste edasisel arenemisel.

Uue maailmasõja kahe kolde kujunemisel taotles Nõukogude välispoliitika järgmiste konkreetsete ülesannete täitmist:

1. Paljastada saksa fašismi agressiivsed sepitsused ja tema püüdlused maailmavalitsemise haaramiseks.

2. Paljastada hitlerliku agressiooni käsilased ja nende „teooriad“ „lokaalsest sõjast“, „agressiooni kanaliseerimisest“ jm.

3. Võitlus katsete vastu teostada Nõukogude Liidu rahvusvahelist isoleerimist.

4. Võitlus kollektiivse julgeoleku eest ja rahvaste ühtse rinde loomise eest fašistliku agressiooni vastu.

Saksa fašismi agressiivsete sepitsuste ja ta maailmavalitsemise haaramise püüdluste paljastamisel omas määratu suurt maailma-ajaloolist tähtsust seltsimees Stalini aruanne ÜK(b)P XVII kongressile. Temale omase tarkusega ja suure ettenägijaandega iseloomustas seltsimees Stalin sõjaka imperialismi taotlusi ja sündmuste eelseisvat arenemist. Seltsimees Stalin kõneles fašistlikest plaanidest, millede kohaselt „sõja peab organiseerima „kõrgem rass“, näiteks „germaani rass“ „alama rassi“ vastu, eelkõige slaavlaste vastu, ... sest „kõrgem rass“ on kutsutud „alamat“ viljastama ja tema üle valitsema“. „Oletame,“ jätkas seltsimees Stálin, „et seda veidrat teooriat, mis on teadusest niisama kaugel nagu taevas maast, — oletame, et seda veidrat teooriat hakatakse praktiliselt rakendama. Mis võib sellest välja tulla? Teatavasti suhtus vana Rooma just samuti praeguste germaanlaste ja prantslaste esivanematele, nagu praegu „kõrgema rassi“ esindajad suhtuvad slaavi hõimudele. Teatavasti pidas vana Rooma neid „alamaks rassiks“, „barbariteks“, kes peavad igavesti alistuma „kõrgemale rassile“, „Suur-Roomale“, kusjuures — olgu omavahel öeldud — vanal Roomal oli selleks mõnevõrra alust, mida ei saa ütelda praeguse „kõrgema rassi“ esindajate kohta. Ja mis sellest välja tuli? Tuli välja see, et mitteroomlased, s. o. kõik „barbarid“, liitusid ühise vaenlase vastu ja kukutasid mürinal Rooma. Tekib küsimus: kus on tagatis, et praeguse „kõrgema rassi“ esindajate pretensioonid ei vii niisamasuguste haledate tulemusteni? Kus on tagatis, et fašistlikel sulepoliitikutel Berliinis on rohkem õnne kui vanadel ja kogenud maadevallutajatel Roomas? Kas pole õigem oletada vastupidist?“¹

Seltsimees Stalini aruanne ÜK(b)P XVII kongressile paljastas ühtlasi otsustavalt hitlerlikule agressioonile kaasaaitamise poliitika. Rea aastate kestel enne Teist Maailmasõda paljastas seltsimees Stalin järjekindlalt kodanlik-demokraatlike valitsuste reeturliku poliitika konkreetsete faktide alusel „mittevaheselegamise“ poliitikat. „ÜK(b)P ajaloo lühikursuses“ kirjutas seltsimees Stalin: „... teised, „demokraatlikud“ riigid, kelle vastu sõda õieti-ütelda ongi sihitud, teevad näo, et sõda neisse ei puutu, pesevad käsi, taganevad, ülistavad oma rahu-

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 382.

armastust, sõimavad fašistlikke agressoreid ja ... vähehaaval loovutavad oma seisukohti agressoreile, tõendades seejuures, et nad valmistavad ette vastulööki... Inglismaa valitsevad ringkonnad ajavad siin ligikaudu samasugust poliitikat, nagu ajasid tsarismi ajal Vene liberaal-monarhistlikud kodanlased, kes tsaaripoliitika „äärmusi“ kartes veel rohkem kartsid rahvast ja seetõttu asusid teostama tsaari manitsemise poliitikat, järelikult asusid teostama tsaariga kokkuleppimise poliitikat rahva vastu. Nagu teada, see kahe otsaga poliitika läks Venemaa liberaal-monarhistlikule kodanlusele kalliks maksma. Võib arvata, et ajalugu samuti maksab kätte Inglismaa valitsevaile ringkondadele ja nende sõpradele Prantsusmaal ja Ameerika Ühendriikides.“¹

Vastuseks inglise-prantsuse ja ameerika reaktioonäride väidetele „lokaalse sõja“ ja „agressiooni kanaliseerimise“ võimalusest fašismi käsilastele soovitavas suunas arendas Nõukogude Liit stalinlikku ideed maailma jaotamatusest. See idee põhines Lenini ja Stalini õpetusel sõdade tekkimises imperialistlikes tingimustes. Kuna sõjad tekivad kapitalistlike riikide ebaühtlasest arenemisest ja nende jõudude vaherkordade muutumisest ja kuna Saksamaa oma majanduslikus arenemises oli Inglismaast ja Prantsusmaast ette jõudnud ning üles tõstnud küsimuse maailma ümberjagamisest enda kasuks, siis saksa imperialistide agressiivse poliitika iga uus edusamm tiivustas röövvallutajaid veelgi rohkem ja aitas kaasa nende röövellikele sepitsustele. Teisest küljest, riikide vahel rahvusvaheliste suhete arenemisel, mis on iseloomulik imperialismi ajastul, ei saa olla sellist „lokaalset sõda“, mis ei mõjuks teiste riikide huvidele ja nende rahvusvahelistele positsioonidele.

Nõukogude Liit tõestas ka, et saksa imperialistide ja nende jaapanlastest liitlaste võitlus ülevõimu eest maailmas loob hädaohu sugugi mitte ainult Nõukogude Liidule. Kui Saksamaal õnnestub valla päästa sõda, siis on see maailmasõda, mis on suunatud kõigi maade rahvaste vastu. Inimkonda tabavad siis enneolematud kannatused. Hävitada fašistlik agressioon eos ja luua ta teele kindlad tõkked — see tähendab inimkonna päästmist uuest sõjast ja orjastamise ohust. Nii võitles Nõukogude valitsus kogu progressiivse inimkonna eluliste huvide eest.

Nõukogude Liidu välispoliitiline kurss võitluses fašistliku agressiooni vastu, võitluses rahu ja rahvaste julgeoleku eest ning NSV Liidu osa võimsa rahutegurina tõmbasid temale progressiivse inimkonna tähelepanu ja sümpaatiat. Kõik vabaduse ja sõltumatuse tõelised sõbrad ning rahu ja demokraatia eest võitlejad nägid Nõukogude Liidus inimkonna nende kõrgete ideaalide võidu tagatist ning fašismi tumedate jõudude

¹ UK(b)P ajalugu. Lühikursus, lk. 328.

poolt hävitamise reaalsesse hädaohtu sattunud eesrindliku kultuuri ja tsivilisatsiooni tõelist kaitsjat.

Aastad 1933 ja 1934 olid laialdaste diplomaatiliste suhete jaluleseadmise ajaks NSV Liidu ja rea kodanlike riikide vahel. Juba see asjaolu tõestas vaieldamatult, et katsed Nõukogude riiki välispoliitiliselt isoleerida olid läbi kukkunud.

28. juulil 1933 toimus nootide vahetamine diplomaatiliste suhete jaluleseadmiseks NSV Liidu ja Hispaania vahel. 4. veebruaril 1933 seati diplomaatilised suhted jalule NSV Liidu ja Ungari vahel. Ühel ja samal päeval, 9. juunil 1934, seati jalule Nõukogude-Rumeenia ja Nõukogude-Tšehhoslovakkia diplomaatilised suhted. 23. juulil 1934 vormistati diplomaatilised suhted NSV Liidu ja Bulgaaria vahel ja 17. septembril 1934 — NSV Liidu ja Albaania vahel.

Eriti suur tähtsus oli diplomaatiliste suhete jaluleseadmisel Ameerika Ühendriikidega. Ühendriigid olid kapitalistliku maailma suurriikide hulgas ainsad, kellel polnud diplomaatilisi suhteid NSV Liiduga. Nõukogude riigisse vaenulikult suhtuvate Ameerika profašistide ja isolatsionistide eesotsas seisis president Hoover, seesama, kes ajalehe „San Francisco News“ kirjasaatjale ütles: „Õigust öelda, minu elu eesmärgiks on Nõukogude Venemaa hävitamine.“

Hooveri poliitika jäi täielikult pankrotti ja ta ise kukkus 1932. a. presidendivalimistel läbi. Ameerika Ühendriikide uueks presidendiks valiti Franklin Roosevelt, kes seni oli olnud New Yorgi osariigi kuberneriks.

Juba oma esimeste üritustega presidendina avaldas Roosevelt silmapaistva progressiivse poliitikamehe omadusi. Ameerika Ühendriikide välispoliitikas hoidis Roosevelt suunda, mis oli sihitud fašistliku Saksamaa ja imperialistliku Jaapani sõjaavantüüride vastu. See Roosevelti poliitika soodustas NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide lähenemist. 16. novembril 1933 toimus nootide vahetamine diplomaatiliste suhete jaluleseadmiseks Ameerika Ühendriikide ja NSV Liidu vahel.

Nõukogude Liit jätkas võitlust rahu eest mittekallaletungilepingute sõlmimise teel. Neis lepinguis kõneldi, et lepinguosalisel kohustuvad hoiduma igasugusest kallaletungist teineteisele üksikult või koos teiste riikidega. 2. septembril 1933 kirjutati sellisele lepingule piiramatuks ajaks alla Itaaliaga, mis oli kahtlemata Nõukogude diplomaatia edusammuks. Mittekallaletungileping Itaaliaga oli veel üheks lüliks samalaadiliste lepingute ahelas, mis osutus väärikaks relvaks Nõukogude Liidu võitluses rahu eest möödunud aastail. 1934. aastaks olid Nõukogude Liidul mittekallaletungilepingud Prantsusmaaga, Itaaliaga, Poolaga, Eestiga, Lätiga, Soomega, Iraaniga, Leeduga, Afganistaniga ja Türgiga. Jaapan keeldus mittekallaletungipakti sõlmimisest NSV Liiduga, Saksamaa aga keeldus Berliini lepingu pikendamisest, mis sõlmiti Nõukogude Liiduga 24. aprillil 1926 viieks aastaks.

NSV Liidu võitlus kollektiivse julgeoleku eest

Uue maailmasõja kahe kolde kujunemise tõttu muutunud ja uutes rahvusvahelistes tingimustes jäi mittekallaletungilepingute endine süsteem, mis eelnenud aastatel oli täitnud oma otstarbe, puudulikuks. See süsteem osutus tõhusaks ainult neis oludes, kus imperialistide nõukogudevastastes plaanides oli ette nähtud NSV Liidu vastases sõjategevuses ära kasutada ühisesse blokki koondunud terve rea riikide jõud. Vaenlaste plaanide nurjaajamiseks piisas tol ajal nende leeri lõhestamisest. Kuid neis tingimustes, kus Saksamaa oma arenenud sõjalise potentsiaaliga oli muutunud agressiivseid eesmärgi taotlevaks fašistlikuks riigiks, oli tarvis mitte ainult lõhestada nõukogudevastased jõud, vaid ka agressorile vastu seada terve rea riikide ühine rinne, mis oleks küllalt tugev, et ära hoida imperialistliku Saksamaa kallaletungi teistele riikidele. Sõja rindele tuli vastu seada rahu rinne, agressorite rindele — rahuarmastavate, demokraatlike riikide rinne.

NSV Liidu välispoliitika teaduslikult põhjendatud ja Lenini-Stalini õpetusest sõdade tekkimise kohta imperialismi oludes tulenevaks põhiprintsipiiks sai alates 1933. aastast tegelikult rakendatud kollektiivse julgeoleku printsipi, mille eesmärgiks oli fašistliku agressori vaashoidmine. Kollektiivse julgeoleku printsipi väljendasid vastastikuse abistamise lepingud, millede sõlmimist Nõukogude valitsus kindlalt nõudis. Nende lepingute olemus seisis maailma ainsa reaalse rahu süsteemi — fašistliku agressori vastu suunatud kollektiivse julgeoleku süsteemi loomises. Vastastikuse abistamise lepingud nägid ette, et juhul, kui agressor tungib kallale ühele lepinguosalisele riigile, on kõik teised lepinguosalsed kohustatud sõjaalustaja vastu ühiselt välja astuma. Nõukogude valitsus tõestas väsimatult seda tõsiasja, et kollektiivse julgeoleku süsteem tervikuna vastab vabadustarmastavate maade rahvuslikele huvidele, mida ähvardab saksa agressioon.

NSV Liidu esimeseks sammuks kollektiivse julgeoleku süsteemi loomisel oli ettepanek agressiooni ja agressori määratlemiseks. Selle ettepaneku eesmärgiks oli kindlaks määrata agressiooni üldtunnustatud iseloomustus selleks, et mobiliseerida vabadustarmastavate rahvaste jõud fašistlikele röövvalutajatele vastulöögi andmiseks ning et mitte jätta vabaks ühtki väljapääsuteed agressiooni õigustamiseks või selle olemasolu eitamiseks. Nõukogude ettepanek tehti 6. veebruaril 1933 desarmeerimise konverentsil. Ettepanek kõlas järgnevalt:

„1. Rahvusvahelises konfliktis peetakse kallaletungivaks pooleks riiki, kes esimesena on sooritanud ühe järgnevaist tegudest:

- a) kes kuulutas sõja teisele riigile;
- b) kelle relvastatud jõud tungisid teise riigi territooriumile, ehkki sõda kuulutamata;

- c) kelle maa-, mere- või õhujõud tulistasid teise riigi territooriumi või tahtlikult ründasid tema mere- või õhusõidukeid;
- d) kelle maa-, mere- või õhujõud saadeti maale teise riigi piirides või viidi teise riigi piiridesse ilma selle riigi valitsuse nõusolekuta, või kui need jõud rikkusid sellise nõusoleku tingimusi, eriti kohalviibimise aja suhtes või kohalviibimise piirkonna laiendamise suhtes;
- e) pani maksma teise riigi rannikute või sadamate mereblokaadi.

2. Mitte mingisugused poliitilised, strateegilised või majanduslikud kaalutlused, taotlus ekspluateerida atakeeritava riigi territooriumil looduslikke rikkusi või saada igasuguseid muud kasusid või eesõigusi, viide suurtele kapitalimahutustele või teistele erilistele huvidele ühel või teisel maal, samuti selle maa riikliku organisatsiooni tunnuste eitamine ei või õigustada p. 1 ettenähtud kallaletungi.“

Desarmeerimise konverentsi julgeolekukomitee arutas nõukogude projekti üksikasjaliselt läbi. Projekti vastu vaidlesid agressiivsed riigid ja nende käsilased. Inglise esindaja teatas, et nõukogude ettepanek on lihtsaks universaalne ja seepärast kitsendav. Sellest hoolimata võttis julgeolekukomitee põhiliselt vastu nõukogude ettepaneku agressiooni ja agressori määratlemise kohta. Kuid desarmeerimise peakomisjoni istungil seda projekti vastu ei võetud. Siis otsustas Nõukogude valitsus sõlmida agressiooni määratlemise pakti üksikute riikidega. 1933. aastal sõlmis Nõukogude Liit agressiooni määratlemise konventsiooni Afganistaniga, Türgiga, Iraaniga, Lätiga, Eestiga, Leeduga, Soomega, Poolaga, Rumeeniaga, Tšehhoslovakkia ja Jugoslaaviaga. Olles vastu võtnud nõukogude määrangu agressiooni kohta, asusid need riigid teataval määral rahu ja rahvaste julgeoleku kaitsmise teele hitlerliku agressiooni vastu. Tolleaegsetes tingimustes oli see kahtlemata tähtsaks rahu panuseks Euroopas, mis tugevdas samaaegselt ka Nõukogude Liidu julgeolekut. Kuid Inglise ja Prantsuse valitsus mitte ainult ei toetanud Nõukogude initsiatiivi, vaid jäid sellesse suhtuma ilmse meelepahaga, väljendades sellega oma sümpaatiat hitlerlikule Saksamaale ja püüet kaasa aidata fašistlikule agressioonile.

Teostades agressiivset poliitikat arvasid Jaapan ja Saksamaa, et Rahvasteliidus olemine neid ainult segab, ja astusid seepärast Rahvasteliidust välja. Kujunenud rahvusvahelistes tingimustes avanes võimalus (mis hiljem Inglise ja Prantsuse valitsuse süü tõttu jäi kasutamata) kasutada Rahvasteliitu rahu ja kollektiivse julgeoleku kindlustamise huvides. Nõukogude Liit, teostades aktiivset rahu eest võitlemise poliitikat, otsustas mitte mööda lasta ka seda võimalust, ehkki ka siis oli tõsiseid kahtlusi, kas Rahvasteliit suudab täita oma otstarvet. Sellest kõneles seltsimees Stalin jutuaajamisel ameerika ajakirjaniku Duranty'ga: „Rahvasteliit võib saada teatavaks piduriks sõjategevuse

tekkimist peatades või takistades. Kui see on nii, kui Rahvasteliit suudab olla teatavaks teekonaruseks, et kas või natukenegi raskendada sõjaüritust ja kergendada mõningal määral rahuüritust, — siis ei ole meie Rahvasteliidu vastu. Jah, kui ajalooksündmuste käik kujuneb selliselt, siis ei ole võimatu, et me Rahvasteliitu toetame, vaatamata tema tohututele puudustele.“¹

Septembris 1934 sai Nõukogude Liit 34-lt kapitalistlikult riigilt ametliku ettepaneku „astuda Rahvasteliitu ja osutada temale oma väärtuslikku kaastööd rahu organiseerimisel“. Nõukogude valitsus vastas nõusolekuga. 18. septembril 1934 otsustas Rahvasteliidu üldkoosolek võtta NSV Liit vastu Rahvasteliidu liikmeks ja anda talle alatine koht Nõukogus.

NSV Liidu astumisel Rahvasteliitu oli määratu suur rahvusvaheline tähtsus. See rõhutas NSV Liidu kui rahu ja julgeoleku võimsa teguri osa ja mõistis hukka Rahvasteliidu kogu eelmise, Nõukogude Liidule vaenuliku poliitika. See sündmus oli suunatud rahu kindlustamisele ja fašistliku agressiooni tõkestamisele. Just sellepärast tõendasid Barthou, Beneš ja teised NSV Liidu Rahvasteliitu astumise suurt tähtsust. Näiteks ütles Barthou: „Kui Rahvasteliit tahab omada rahuorgani iseloomu, peab ta NSV Liidu oma koosseisu vastu võtma... Praegu ei ole 1920. aasta, isegi mitte 1926. aasta. 22 Euroopa riiki on NSV Liitu tunnustanud viie vastu, kes teda veel ei ole tunnustanud... Teie peate NUSTAN Liidu vastu võtma, teie osutate Rahvasteliidule suurima teene, ja minu sügava veendumuse järgi päästab teie tõeline ja siiras usk üldise rahu.“

Kuid kõrvuti nendega, kes avameelselt pooldasid NSV Liidu vastu võtmist Rahvasteliitu, olid mõned riigid, kes avalikult või varjatult selle vastu seisid. Erilisel seisukohal asus Inglismaa. Tema esindaja Eden andis mõista, et ehkki ta toetab NSV Liidu vastuvõtmist, paneb ta siiski igati vastu igasugusele suuna muudatusele Rahvasteliidu tegevuses. Portugali, Šveitsi, Belgia, Argentiina ja Hollandi esindajad ei häbenenud esineda laimavate nõukogudevastaste kõnede ja avaldustega. Polnud raske nende väikeriikide esindajate seljataga näha nende inspireerijate siluette.

Kollektiivse julgeoleku tõeliselt mõjuvõimsa süsteemi loomise huvides tegi Nõukogude valitsus ettepaneku sõlmida Euroopa riikide pakt agressiooni vastu. Selle pakti aluseks pidid olema vastastikuse, kaasa arvatud ka sõjalise abistamise kohustused mistahes rahurikkuja vastu. Paktist osavõtmise ettepanek tehti Nõukogude Liidule, Prantsusmaale, Tšehhoslovakkiale, Lätile, Eestile ja Leedule, samuti ka Saksamaale, et selliste kohustustega ta käsi siduda.

¹ „Izvestija“ 4. jaanuarist 1934.

Vastastikuse abistamise Idapakti sõlmimine aeti nurja. Hitlerlik valitsus teatas ametlikult, et tema ei kiida heaks sellist ideed ja on igasuguste agressioonivastaste vastastikuse abistamise lepingute vastu. Saksamaa selles seisukohas polnud midagi imestamisväärset ega ootamatut. Võimalust, et ta keeldub paktiga liitumisest, arvestati algusest peale ja ettepanek tehti teiste riikide hulgas ka Saksamaale eelkõige selleks, et veel kord paljastada peamist sõjalaagatajat ja -õhutajat. Paktisse suhtus vaenulikult ka Suur-Britannia valitsus, kes üha rohkem asus hitlerismiga koostöö teele ja NSV Liidu vastaseks agressiooniks fašistlikule Saksamaale soodsate tingimuste loomise teele.

Arvatavate Idapaktist osavõtjate hulgast langesid kiiresti välja need riigid, kes üha rohkem sattusid saksa mõju alla. Kõige enne keeldus Idapaktist osa võtmast panide Poola. Ta eelistas sõbrustada mitte demokraatlike riikidega, vaid fašistliku Saksamaaga. Poola käitumist mõjutas ka Briti diplomaatia. Briti välisminister Simon külastas 1935. aasta märtsi lõpul Hitlerit Berliinis. Nende läbirääkimiste vältel kaalutleti Idapakti küsimust ja lepiti kokku sellesse suhtumise kohta. „Hitler“, teatas Simon Inglismaale tagasi saabunult, „avaldas otsustavalt, et Saksamaa ei soovi osa võtta paktist, mis kohustaks teda vastastikuseks abistamiseks. Eriti ei poolda Saksamaa osavõttu vastastikuse abistamise paktist Venemaaga. Ühes sellega avaldas Hitler arvamist selle kohta, kui võrd raske on määratleda, missugust riiki võib tunnistada agressoriks. Küsimusele, kuidas ta suhtuks sellesse, kui teised valitsused omavahel sõlmiksid vastastikuse abistamise pakti, teatas Hitler, et see on kardetav tee.“ Neile oma targutustele leidis Hitler Briti ministris mitte ainult tähelepaneliku kuulaja, vaid ka mõtteosalise.

Briti lord-pitsatihoidja Edeni külaskäigu ajal Varssavi 1.—3. aprillini 1935 puudutati samuti Idapakti küsimust. Edenil oli sel teemal jutuaajamine Poola presidendi Moscickiga, Pilsüdsckiga ja Beckiga. Ka siin leiti kiiresti ühine keel, hitlerlaste suurimaks heameeleks. Saksa ajakirjandus kõneles, et „Euroopa kabinettide“, s. o. Saksa, Inglise ja Poola valitsuse vaated antud küsimuses täielikult ühtuvad. „Seda, mille kohta käesoleval ajal Euroopa kabinettide vahel läbirääkimisi peetakse,“ kinnitas ajaleht „Deutsche Allgemeine Zeitung“, „võib pigemini kujutada püüdena murda Idapakti projekti hambad.“

Järsult eitava seisukoha Idapakti suhtes võttis Soome, kes üha rohkem lähenes Saksamaale. Seda soodustas muu hulgas ka endine Briti mõju Soome poliitikale. Eesti, Läti ja Leedu kõhklesid mitu kuud, kui nad aga veendusid terve rea riikide eitavas suhtumises pakti, otsustasid nad sellest mitte osa võtta.

Saksa röövvalutajate ja nende käsilaste vastutöötamine ei nõrgendanud NSV Liidu püüdusi kollektiivse julgeoleku süsteemi loomiseks.

Sellest süsteemist olid eluliselt huvitatud Prantsusmaa ja Tšehhoslovakkia. Ei olnud raske mõista, et ilma Nõukogude Liidu toetuseta ähvardab Prantsusmaad ja Tšehhoslovakkiaat saksa fašistliku kontsa poolt purustamise oht. Avalikkuse surve oli Prantsusmaal niivõrd tugev, et Prantsuse välisminister reetur Laval oli sunnitud alustama läbirääkimisi. Laval hakkas neid läbirääkimisi pidama kartuses, et tema edasine vastutötamine võib kaasa tuua tema errusaatmise. Ta rakendas aga kogu jõu selleks, et läbirääkimised Prantsusmaa ja NSV Liidu vahel luhtuksid.

Samal ajal kõvendas Laval oma sidemeid hitlerlastega ja veenis neid, et nad Prantsuse-Nõukogude läbirääkimistesse ei suhtuks tõsiselt. Prantsuse saadikule Berliinis François Poncet'le tehti ülesandeks kohutada Hitleriga. Poncet kinnitas sel kohtumisel Hitlerile Lavali täielikku lojaalsust fašistliku Saksamaa suhtes. Läbirääkimiste ajal NSV Liiduga külastas Laval Moskvat. Tagasisõidul viibis ta mõned päevad Poolas Pilsudski matustest osavõtu ettekäandel. Ta peatus Poolas isiklike läbirääkimiste pidamiseks Göringiga, kellega tal oli sõbralik jutuajamine nelja silma all hotell „Europa“ numbritoas. Järgmisel päeval oli Göringil veel üks jutuajamine. Ta kohtus sama salajaselt prantsuse marssali Pétainiga, kes oli saabunud Poolasse, et prantsuse relvastatud jõudude nimel osa võtta Pilsudski matustest.

Vastastikuse abistamise lepingule Nõukogude Liidu ja Prantsusmaa vahel kirjutati alla 2. mail 1935. Kahe nädala pärast, sama aasta 16. mail, kirjutati alla vastastikuse abistamise paktile NSV Liidu ja Tšehhoslovakkia vahel. Neis paktides nähti ette, et kui ühele riigile tungitakse kallale, tuleb teine riik talle appi. NSV Liidu ja Tšehhoslovakkia vahelise vastastikuse abistamise kohustused olid kehtivad ainult tingimusel, kui Prantsusmaa täidab oma kohustusi nende kahe riigi suhtes.

Paktide sisus ei olnud ette nähtud lepinguosaliste poolt konkreetseid kohustusi. Need kavatseti välja töötada täiendavalt spetsiaalse sõjalise konventsiooni sõlmimise teel. Sel eesmärgil pidid 1935. aasta juunis algama läbirääkimised NSV Liidu, Prantsusmaa ja Tšehhoslovakkia kindralstaapide vahel. Kuid Laval ajas need läbirääkimised nurja ja need ei teostunud. Konkreetsete kohustuste puudumine kahandas tunduvalt paktide väärtust. Laval rakendas kogu jõu ka selleks, et takistada Nõukogude-Prantsuse vastastikuse abistamise lepingu ratifitseerimist. Ta venitas igati ratifitseerimist, mis toimus Prantsusmaal alles üks aasta hiljem, kui Laval oli välisministri kohalt juba lahkunud.

NSV Liidu ja Prantsusmaa ning NSV Liidu ja Tšehhoslovakkia vahelistel vastastikuse abistamise paktidel oli suur tähtsus võitluses rahu eest, võitluses uue imperialistliku sõja vastu. Nende paktide sõlmimine oli targa stalinliku rahupoliitika suureks võiduks.

1935. aasta kevadel külastas Moskvat Briti välisminister Eden. Ta sõit oli ette võetud selleks, et rahustada Inglise avalikku arvamist.

Moskvas viibimise ajal võtsid Edeni vastu seltsimees Stalin ja seltsimees Molotov. Asetleidnud kõneluste tulemusena avaldati kommüüneke, milles tähendati, et NSV Liidu ja Suur-Britannia valitsuse vahel ei ole mingit huvide vastuolu ning et on loodud alus mõlema maa koostööks võitluse rahu eest. Kuid sellest hoolimata ei toimunud ka pärast Edeni sõitu reaalseid muutusi Suur-Britannia valitsevate ringkondade suhtumises koostöösse Nõukogude Liiduga ja võitlusse fašistliku hädaohu vastu. Vaatamata Nõukogude valitsuse siirale püüdele parandada suhteid Inglismaaga, jäi viimase valitsus oma endistele seisukohtadele.

XXVII Fašistlik agressioon ja NSV Liidu võitlus rahu eest

Kõrvuti Jaapani ja Saksamaaga valmistas uut maailmasõda ette ka fašistlik Itaalia. 1935. aastal alustasid itaalia imperialistid sõda Abessiinia vastu. Lõök oli sihitud ka Inglismaa vastu, tema mereteede vastu Euroopast Indiasse ja Aasiasse.

Itaalia agressiooni küsimust arutati 1935. aasta oktoobris Rahvasteliidus. Nõukogude esindajate esimesed kõned Rahvasteliidus näitasid nõukogude rahupoliitika kogu printsiipiaalsust ja järjekindlust. Kõigepealt näitas Nõukogude Liit, et Rahvasteliit peab tegema lõpu agressioonile, sest selles seisab kogu tema olemasolu mõte. Abessiinia, kes oli agressiooni ohver ja kaitses oma rahvuslikku iseseisvust, omas kõik õigused toetusele ja kaitsele. Rahvasteliidu õigeaegne ja kiire tegutsemine oleks kollektiivse julgeoleku põhimõtte tegelik elluviimine, sest kollektiivse julgeoleku süsteem on ainus süsteem riikide toiminguis, mis suudab kindlustada rahu ja rahvaste julgeolekut fašistlike kiskjate vastu.

Nõukogude argumentatsiooni mõjutusel oli Rahvasteliit sunnitud Itaaliat tunnistama agressoriks ja tema vastu rakendama sanktsioone. Kuid need sanktsioonid, mis avaldusid mõningate tooraineliikide ja sõjalise tähtsusega materjalide Itaaliasse sisseveo piiramises, jäid Inglismaa ja Prantsusmaa süü tõttu poolikuiks. Inglismaa vaatles sanktsioone kui relva, mis oli temale vajalik selleks, et karistada Itaaliat liigse tõrksuse eest ja muuta teda järeleandlikumaks. Inglismaa oli sellega nõus, et Itaalia anastab ühe osa Abessiiniast, kui Itaalia vaid nõustub ka edaspidi soodustama briti imperialismi reaktsioonilist poliitikat. See suund leidis väljenduse Inglise-Prantsuse kokkuleppes, mis sisaldas lause Abessiinia jagamise kohta Inglismaa ja Itaalia vahelisel vastastikusel sõbralikul kokkuleppel.

Nõukogude Liit oli ainuke riik, kes rakendas täielikult Rahvaste Liidu poolt ettenähtud majanduslikud sanktsioonid Itaalia vastu.

Nõukogude Liit ei nõustunud imperialistide katsetega kujutada Abessiinat „erilise“ riigina, kelle suhtes ei olevat rakendatav Rahvasteliidu põhikiri. Need arutlused „erilist tüüpi“ Abessiinia kui riigi kohta olid imperialistide itaalia-saksa ja anglosaksi rassiteooria teisendiks. Nõukogude Liidu esindajad vaatlesid Abessiinat kui teisteg võrdõiguslikku riiki, kellel vastavalt Rahvasteliidu põhikirjale on kõik õigused kaitsese agressiooni vastu. NSV Liidu valitsus nõudis agressiooni likvideerimist, mitte aga sobinguid agressoriga, liiatigi veel agressiooni ohvri arvel.

Itaalia-Abessiinia sõja küsimus oli Rahvasteliidule katsekiviks. Rahvasteliidu otsustav väljaastumine rahvaste julgeoleku ja rahu kaitsesse oleks kahtlemata avaldanud tervendavat mõju kogu rahvusvahelisele olukorrale ja oleks olnud külmaks duššiks ülemäära agardatele agressiivse poliitika pooldajatele. Rahvasteliit, kes Itaalia vastu oli algul võtnud tarvitusele puudulikud sanktsioonid ja need hiljem hoopis tühistanud, tegutses Inglismaa, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide mõju all, kes olid välja kuulutanud „erapooletuse“ poliitika, ja asus agressiooni likvideerimiseks rakendatavatele tõhusatele kollektiivsetele abinõudele vastutöötamise teele.

1935. aasta märtsist tühistas Saksa valitsus ühepoolse aktiga Versailles' rahulepingu sõjalised artiklid. Aasta hiljem tühistas Saksamaa samuti ühepoolset ja sõnamurdlikult Versailles' ja Locarno lepingute artiklid, mis nägid ette Reini demilitariseeritud tsooni loomise.

Nõukogude Liit ei võinud jääda ükskõikseks hädaohu suhtes, mis järjest suurenedes ähvardas Prantsusmaad Saksamaa poolt. Saksamaa ühepoolne Versailles' rahulepingu sõjaliste artiklite tühistamine ja Saksa vägede sissemarsimine Reini demilitariseeritud piirkonda löid reaalse hädaohu Prantsusmaale. Kuid prantsuse reaktsioon oli niivõrd veendunud, et Saksamaa hakkab sõdima kõigepealt ja ainult NSV Liidu vastu, et ta ei pööranud tähelepanu Saksamaa sõjalistele üritustele, mis olid suunatud Prantsusmaa vastu.

Nõukogude Liit püüdis Prantsusmaa poliitikat mõjutada saksa agressiivsele poliitikale aktiivselt vastutöötamise ja Prantsusmaa rahvuslike õiguste ning tema olemasolu kaitsmise suunas. Jutuajamisel prantsuse ajalehe „Temps“ peatoimetaja Chastenet'ga tähendas seltsimees Molotov, et saksa vägede sissemarsimine Reini tsooni on sihitud mitte niivõrd NSV Liidu, kui Prantsusmaa ja Belgia vastu, ning et Prantsusmaa võib arvestada Nõukogude Liidu poolt endale vastastikuse abistamise lepinguga võetud kohustuste täitmist.

Küsimuse arutamisel Rahvasteliidus süüdistas Nõukogude Liit Saksamaa hitlerlikku valitsust rahvusvaheliste lepingute mitteaustamises. Jäädes ustavaks oma vääramatule rahupoliitikale toetas Nõukogude Liit, kuidas saab ära kasutada Locarno lepingut võitluseks uue maailmasõja vallapästmise vastu. Tuleb meelde tuletada, et Locarno leping sõlmiti Saksamaale poliitilise toetuse andmiseks ja tema agressiooni suunamiseks itta, mida nõudis visalt Briti diplomaatia. Nõukogude Liit tõstis nüüd üles küsimuse Locarno negatiivsete joonte kõrvaldamisest ja tema muutmisest rahu kindlustamise tööriistaks. Nõukogude Liidu ettepanekuid ei toetanud Inglismaa ja Prantsusmaa esindajad, kes pigem eelistasid vaikides nõustuda Locarno lepingu likvideerimisega, kui et teda muuta rahu kaitsmise abinõuks.

1936. aasta suvel algas Itaalia-Saksa fašistlik interventsoon Hispaanias. Euroopa kõige läänepoolsemas osas (Hispaania ja teda ümbritsevate vete piirkonnas) oli tekkinud uus sõjakolle. Inglise ja Prantsuse reaktioonilised valitsused, samuti ameerika monopolistid asusid fašistlike interventide ja nende teenri Franco toetamise teele. Lloyd George kõneles Suur-Britannia valitsevate ringkondade meeleoludest otsekoheselt: „Meie nägime kindral Francos kodanliku korra, eromandi ja usu kaitsjat.“ Imperialistide sotsialistlik kannupoiss Blum, keda Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad viivitamata suure vaimustusega toetasid, kuulutas Hispaania sõja suhtes välja „mittevahelesegamise“ poliitika. See „mittevahelesegamise“ poliitika väljendus selles, et vabariiklik Hispaania piirati ümber blokaadirõngaga, ning et temalt võeti välistoetuse saamise võimalus, samal ajal kui itaalia-saksa intervendid iga päevaga üha ulatuslikumalt võtsid osa hispaania rahva vastu peetavast sõjast.

„Mittevahelesegamise“ poliitika ei murdnud Hispaania vabariiklaste vabadustarmastavat vaimu. Kogu eesrindlik ja progressiivne inimkond toetas vabariikliku Hispaania õiglast vabastusvõitlust. Rahvusvaheline proletariaat organiseeris abi hispaania rahvale. Paljudest maadest läksid vabatahtlike väesalgad appi vabariiklastele.

Nõukogude Liit seisis muutmatult vabariiklikku Hispaaniat abistava progressiivse inimkonna keskuses. Nõukogude rahvas mõistis, et Hispaania vabariiklaste üritusel on määratu suur rahvusvaheline tähtsus.

NSV Liidu rahvad osutasid vabariiklastele moraalset ja ainelist abi. Seltsimees Stalini telegrammis Hispaania kommunistliku partei peasekretärile seltsimees José Diaz'ile öeldi: „Nõukogude Liidu töötajad täidavad ainult oma kohust, osutades jõukohast abi Hispaania revolutsioonilistele massidele. Nad on teadlikud, et Hispaania vabas-

tamine fašistlike reaktioonääride rõhumise alt ei ole hispaanlaste erasi, vaid kogu eesrindliku ja progressiivse inimkonna ühine asi.¹

Sõda Hispaanias oli suureks kontrolliks suhtumisele fašistlikku agressiooni. Ta tõi nähtavale kahe leeri olemasolu rahvusvahelises poliitikas. Ühel pool asus leer, kuhu kuulusid fašistlikud riigid ja nende käsilased kodanlik-demokraatlike riikide valitsevaist ringkondadest, kes kägistasid Hispaaniat „mittevahelisegamise“ poliitikaga ja kes töötasid koos fašismiga. See oli vabaduse ja demokraatia õelaimate vaenlaste leer, ehkki reaktioonilised „rahusobitajad“ armastasid demokraatiale truudust vanduda. Teine leer koosnes tõelistest vabaduse ja demokraatia eest võitlejaist, fašismile vastupanu avaldamise eest võitlejaist. Sellesse teise leeri kuulusid Hispaania vabariiklased, Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide töörahvahulgad ja rahvusvahelistest brigaadidest osavõtjad, kes valasid oma verd kaugelasuva Hispaania päikesest kõrvetatud pinnal. Selle leeri eesotsas seisis suur Nõukogude Liit. Kangelasliku vabariikliku Hispaania kaitsjate loosungiks oli kollektiivne julgeolek. Nii hakkasid antifašistid kollektiivse julgeoleku loosungit tegelikult teostama vabadust kaitsevate võitlejate vendluse loosungina ja fašismi hävitamise loosungina demokraatia ning inimkonna progressi nimel. Rahvaste liitumist fašismi vastu õnnestus täiel määral ellu viia alles aastaid hiljem, Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja ajal saksa fašistlike röövvallutajate vastu.

Fašistliku interventsiooni aastail Hispaanias osutusid asjatuks kõik katsed luua fašismi vastu demokraatlike maade ühtset rinnet, mida taotles NSV Liit. Kodanlik-demokraatlike maade valitsused jäid täiesti ükskõikseks isegi fašistlike interventide poolt Hispaanias toimepandud, roimade suhtes. Tõsi küll, Eden esines kord „humaanse sõjapidamise“ nõudega, kuid ta esitas selle nõude mitte fašistlikele mässajaile, vaid ... Hispaania vabariiklikule valitsusele. Fašistide kuriteod Hispaanias olid omamoodi prooviks hitlerlaste järgnevaile metsikustele Euroopas. Fašistide lennuvägi hävitas 26. aprillil 1937 relvastamata elanikega rahuliku Hispaania linna Guernica. Üks inglise nädalaleht kirjutas sel puhul prohvetlikult: „Guernica on mitte ainult Bilbao ja Madridi pommitamise prooviks, vaid ka Oxfordi ja Londoni pommitamise prooviks.“ Selliste avalduste tegemiseks polnud muide tarvis olla prohvet, vaid piisas tähelepanu pööramisest saksa ajakirjandusele. Üks saksa sõjaajakiri kirjutas, et „eelmise maailmasõja ajal ei õnnestunud tabada admiraliteeti, sõjaministeeriumi, Londoni dokke ja kaubaladusid... Kuid tänapäeval on see täiesti võimalik ... Londoni kitsaid tänavaid on kerge paari pom-

¹ „Pravda“, 16. oktoobrist 1936.

miga blokeerida. Ja mitte mingisugused tuletõrjud maailmas ei suuda sellistes blokeeritud kvartaalides kustutada tekkinud tulekahjusid“.

Inglise-prantsuse-ameerika reaksionääride sümpaatia Franco fašistliku režiimi vastu Hispaanias ei vähenenud isegi pärast Teise Maailmasõja veriseid õppetunde.

*

Sündmuste käik noil aastail kinnitas, et Nõukogude valitsusel oli täielikult õigus, kui ta korduvalt oli juhtinud tähelepanu sellele asjaolule ja hoiatanud, et kokkuleppepoliitika agressoriga ja tema ees kapituleerumine ei või hästi lõppeda. See Inglise, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide poliitika ainult õhutas fašistlike riikide röövellikke ihasid.

Agressorit oleks saanud ohjeldada ainult kollektiivse julgeoleku poliitika läbiviimisega ja demokraatlike riikide ühtse rinde loomisega vastukaaluks agressorite blokile. Nõukogude valitsuse püüdlus luua terve rea riikide ja rahvaste antifaašistlik koalitsioon leidis töörahvahulkade poolehoiu, kuid vastavad valitsused seda ei toetanud. Nõukogude Liidu tark välispoliitika, juhitud seltsimees Stalini poolt, valmistab sellest hoolimata ette sellise koalitsiooni loomist tulevikus.

Nõukogude valitsus teostas oma välispoliitikat suure visadusega, kindlustades Nõukogude riiki igasuguste ootamatuste vastu. „Meie välispoliitika on selge,“ ütles seltsimees Stalin. „See on rahu säilitamise ja kõigi maadega kaubanduslike suhete kindlustamise poliitika. NSV Liit ei kavatse kedagi ähvardada või — veel vähem kellelegi kallale tungida. Me oleme rahu poolt ja kaitseme rahu. Kuid meie ei karda ähvardusi ja oleme valmis vastama löögiga sõjaõhutatjate löögile.“

Kes tahab rahu ja taotleb asjalikke sidemeid meiega, see leiab meilt alati toetust. Need aga, kes püüavad meie maale kallale tungida, — need saavad purustava vastulöögi, et neil edaspidi poleks enam kiusatust toppida oma kärssa meie nõukogude aeda.“¹

Nõukogude Liit kaitses väsimatult, visalt ja järjekindlalt rahu ning võitles reaktiooni ja agressiooni vastu. Seda kestva demokraatliku rahu nimel toimuvat võitlust agressiooni ja reaktiooni jõudude vastu peab meie suur maa ka tänapäeva tingimustes.

Imperialistlik reaktioon püüab käesoleval ajal pühkida mälust enne Teist Maailmasõda kostnud Nõukogude Liidu hoiatavat häält ja mustata kollektiivse julgeoleku süsteemi loomist taotlemaid Nõukogude välispoliitika üritusi. Kuid agressiivsete jõudude sellised katsed

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 387.

on määratud nurjumisele. NSV Liidu võitlus kollektiivse julgeoleku eest ja Teise Maailmasõja vältimise eest püsib jäädavalt progressiivse inimkonna mälus rahu, vabaduse ja demokraatia huvide ennastsalgavalt kaitsemise suure näitena.

Õilis võitlus vabaduse, demokraatia, rahu ja julgeoleku eest kindlustab meie maale silmapaistva autoriteedi, laiaulatusliku mõjuvõimu ja töörahvahulkade üldise toetuse. Kõik rahu tegelikud pooldajad ja demokraatia tõelised kaitsjad näevad Nõukogude Liidus ja tema välispoliitikas alati ning täiesti põhjendatult oma lootuste ja igatsuste kehastust, õiglase ürituse tuge, vabaduse ja rahvaste rahvusliku sõltumatuse tuge, demokraatliku maailma tuge.

SISUKORD

Teise Maailmasõja kahe sõjakolde kujunemine	4
Hitlerlik Saksamaa ja Inglise, Prantsuse ning Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad	8
NSV Liidu välispoliitika Teise Maailmasõja kahe sõjakolde kujunemise perioodil	11
NSV Liidu võitlus kollektiivse julgeoleku eest	16
Fašistlik agressioon ja NSV Liidu võitlus rahu eest	21

Toimetaja H. Klement

Tehniline toimetaja E. Plaks

Г. А. Деборин. Образование двух очагов войны и борьба СССР за создание
коллективной безопасности (1932—1937 г. г.)

На эстонском языке

Ladumisele antud 30. IV 1949. Trükkimisele antud 24. V 1949. Paber 61×86 cm ¹/₁₆. Trükiarv 3000.
Trükitähhi trükipoognas 47472 Trükipoognaid 1,75. Arvutuspoognaid 1,78. MB-04167. Tellimise nr. 989.
Graafikatoostus „Oktoober“, Tallinn, Tartu mnt. 49.

T.R.

Rbl. 1.—

A-1734

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00481956 3